Tečaj XVIII.

NOVICE

List 29.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo **vsako sredo** po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 18. julija 1860.

Nova postava za obertnije in rokodelstva.

Cesarski patent od 20. decembra (grudna) lanskega leta, kteri ukazuje novo, razun Beneškega in Granice vojaške za vse cesarstvo veljavno obertnijsko postavo, ktera je 1. maja t. l. moč zadobila, je sedaj v slovenskem jeziku kot „prestava iz deržavnega zakonika leta 1859 za kranjsko vojvodino“ (in menda tudi za Slovence na Štajarskem, Koroškem, Teržaškem in Goriškem?) prišel na svetlo. Ker ta nova postava globoko sega v naše vsakdanje življenje, se nam treba zdí, jo v našem, tudi obertnijstvu in rokodelstvu namenjenem listu natisniti od konca do kraja.

Začenja se ta postava z predgovorom Njih Veličanstva cesarja, ki zlasti določuje, kterih reči se nova obertnijska postava ne dotikuje. Predgovor ali uvod te postave se tako-le glasí:

Volja Nas je, obertnijsko delavnost v Našem cesarstvu po enakem uravnati in kolikor je mogoče polajšati; zato smo, razumevši Naše ministre in zaslišavši Naš deržavni svèt, poterdili sledečo obertnijsko postavo (postavo za rokodelstva in obertnije) in ukazujemo tako-le:

I. Ta obertnijska postava bo od [illegible] 1860 veljala po vsem Našem cesarstvu, samo po Benečii in Krajini vojaški ne.

II. Ta obertnijska postava ne spreminja v ničemur tistih zapoved, ki veljajo zastran tega, kdo se sme in kako se sme kje naseliti (udomiti) in kdo ima pravico, kje prebivati.

III. Od dobe gori povedane zgubé svojo moč vse sedaj veljavne zapovedi zastran tega, kako se dobivajo obertnijske, fabriške in kupčijske pravice, tako tudi vse ti obertnijski postavi nasprotne starejše pravila zastran zverševanja rečenih pravic.

IV. Vse, kar ta postava ukazuje, veljá razun opravil, ktere sledeči člen našteva, za vse po obertnijsko zverševane dela, naj se z njimi kupčijske rečí narejajo, podelujejo, ali naj se tičejo kupčevanja, ali pa opravljanja kake službe in kakošnega dela.

V. Z nekterimi opravili in deli se bo tudi naprej ravnalo po posebnih za-nje danih zapovedih in pa ne po pričujoči obertnijski postavi; te opravila in početja, kterih se ta postava ne dotikuje, pa so:

a) kmetovanje in ravnanje gojzdov (borštov) in pa nju poddružne ali postranske obertnije (dela), ako se ž njimi, po vélikem vzeto, lastni pridelki podelujejo; po tem tudi pravica v nekterih deželah po starejših naredbah posestnikom vinogradov in sadnih vertov dodeljena, točiti domá pridelano vino in kakoršno bodi pitje;
b) rudarstvo in rudarske naprave, za ktere je po rudarski postavi treba dopuščenja rudarske gosposke;
c) slovstvena delavnost, pravica pisateljev, da smejo svoje dela sami zalagati (na svoje stroške izdajati) in pa zverševanje lepih umetnost;
e) prislužki pravih ali navadnih domačih ljudí iz družine te ali une hiše, šteti v versto domačih postranskih del;
f) opravila advokatov, notarjev in kupčijskih mešetarjev (mešetarjev pri mejnicah, pri blagu, ladijah in na borsi), inženirjev in druzih ljudí, ki so jih gosposke za nektere opravila posebej postavile in v prisego vzele; po tem vsaktero posredovanje ali mešetarjenje v privatnih, pa ne kupčijskih zadevah;
g) ozdravljanje bolnih (opravila zdravnikov ali vračev sploh, ranocelnikov, zdravnikov za zobe, porodničarjev, babic itd.), vsakoršne zdravivnice ali naprave za ozdravljanje ljudí, kamor se štejejo tudi porodnišnice, norišnice, kopelnice in točivnice zdravilnih pijač; lekarstvo (apotekarstvo), ozdravljanje živine (živinozdravstvo) in skopljenje (rezanje) žival;
h) prislužki privatnih (neočitnih) učenikov in zrejevavcov in pa temu delu namenjene hiše;
i) obertnijske dela očitnih ljudomilih naprav, učilnic, kaznovávnic in pokorivnic;
k) kreditne ali upne naprave, banke, zastavne hiše, zavarovavnice, preskerbovavnice, izplačevavnice prihodov (rendit), hranilnice itd.;
l) železne ceste in vožnja z ladjami parnicami;
m) morskim postavam podveržena vožnja po morji in lovlja morskih rib;
n) stanovitne brodišča za prevažanje čez reke, jezera, prelive ali kanale, itd. plavivnice (naprave za plavljenje ali gnanje derv);
o) očitne veselice, ki jih kdo napravlja, in vsakoršne razstave (kjer se kaj na ogled postavlja);
p) izdajanje in razprodajanje občasnih tiskopisov (časnikov);
q) pohišna kupčija (havziranje) in druge obertnijske dela, ki se ne morejo opravljati drugače, kakor da človek hodi od kraja do kraja.

VI. Osebne obertnijske, fabriške in kupčijske pravice, zadobljene po dosedanjih postavah, bodo veljale tudi zanaprej, in tem, ki so jih dobili, gredó tudi vse tiste večje oblasti, ki jih pričujoča postava kaki obertnii dodeljuje.

VII. Sedaj veljavne ukoreninjene (radicirane) in prodavne obertnije ostanejo tudi za naprej stvarne (realne) obertnije. Nove stvarne obertnije se ne smejo več napravljati.

VIII. Zastran pravice do samoprodaje, ki jo ima deržava, in zastran njenih veličanstvenih pravic, kakor tudi zastran samoprodaje pijač in gledé mlinskih pravic, ki še veljajo v nekterih kronovinah, po tem zastran kraljevščin (regalnih beneficij) bode se deržati dosedanjih zapoved.

d) najnižje dela za mezdo ali plačo (delo nadničarsko itd.);

IX. Pričujoča postava nikakor ne spreminja tistih pravic, ki jih postava od privilegij naklanja, imetnikom privilegij zavolj kake iznajdbe, poprave ali najdbe.

X. Našemu ministru notranjih rečí je naročeno, izpeljati to postavo. (Dalje prihodnjič.)

Véliki zbor krajnske kmetijske družbe.

(Dalje.)

Potem, ko je gosp. dr. Bleiweis zboru razodel svoje mnenje, kako bi se dalo iz kmetijskega ozira večkrat se ponavljajočim nadlogam naše dežele v okom priti, je gospod dr. Ahačič poprijel besedo rekši: Jez v obče rad poterdim, kar je gosp. dr. Bleiweis svetoval v blagor naši domovini, vendar s tem po mojih mislih ni še vse pri kraji, ker gosp. dr. Bleiweis-ovi svetovi obsegajo le bolj to, kar naj bi se storilo, jez pa imam še marsikaj svetovati, kar naj bi se opustilo. Preden pa to slavnemu zboru razložim, naj omenim nekaj še zastran razdelitve občinskih spašnikov (gmajn). Take pašnike razpartiti, bi bila gotovo velika dobrota; al zapovedati to in siliti ljudí, da morajo gmajne razdeliti zdaj še ni mogoče, ker je še dosti takega svetá, zavoljo kterega je pravda, čigav da je; treba je tedaj, da se pred ta reč razsodi in vsakemu svoje pravice določijo.

Gospod dr. E. Costa se je na to oglasil in rekel, da gospod dr. Bleiweis gotovo ni menil tistih spašnikov, ki spadajo v versto prepirnih ali pravdi še podverženih rečí, tedaj ne tistih, o kterih bojo komisije še le sodile, ki so ravno zdaj postavljene za poravnanje zemljišnih pravíc in dolžnost, ampak menil je sila veliko množico tistih občinskih pašnikov (gmajn), kterih deležniki so dobro znani in med ktere se dá svet brez vsega zaderžka lahko berž razpartiti. — Dr. Bleiweis poterdi, da le tistih tisuč in tisuč oralov občinskih pašnikov, ki jih je gori omenil, naj se hitro razdelí med deležnike, ker o njih ni nobene pravde več, čigavi da so.

Potem poprime gosp. dr. Ahačič spet besedo in začne govoriti o tem, kar je izperva rekel, namreč, naj se opustí in odverne marsikaj, kar nadloge pomnožuje kmetijam, in tù sèm spada tudi to, ako gosposka (sodniška in politična) pri na kant djanih kmetijah po sodniških služabnikih dá rubiti vso živino, živinsko klajo, kmetijsko orodje in semensko žito, ktere rečí kmet za svojo kmetijo tako potrebuje, da brez njih ne more več kmetovati; take rečí se brez vsega pomislika za premikljivo blago (mobilare) vzamejo, popišejo, rubijo in poprodajo. Al teh rečí modra postava ne stavi v versto premikljivega blaga, ampak §. 296 deržavljanskih bukev (bürgerl. G. B.) jih stavi v versto nepremikljivih, ki se ne smejo kmetu vzeti, kakor rokodelcu po 340. §. ne njegovo za rokodelstvo najbolj potrebno orodje ne, pa tudi ne dopustí, da bi se kakemu dolžniku vzelo za vsakdanje potrebe potrebno oblačilo.

Gledé na vse to svetuje gosp. dr. Ahačič: naj kmetijska družba c. kr. deželno poglavarstvo pripomoči prosi, da bi se, kadar se ima kakemu na kant djanemu kmetu po sodniški ali politični gosposki premikljivo blago rubiti in prodati, saj toliko žita, toliko lesa, toliko živine in živinske klaje in tisto orodje, ki je kmetu potrebno, da more dalje kmetovati, za nepremikljivo blago štelo in se tedaj rubiti ne smelo, — tudi naj bi sodniški služabniki nikoli sami ne prišli rubit, ampak vselej naj pokličejo soseskinega moža kot zvedenca, kteri naj bi določil, kaj se brez pogube kmetove rubiti ne dá, zakaj taki kmet nima dnarja, da bi mogel še le pravdo začeti, da bi se to ali uno ne rubilo; tudi naj se gosposkinim (rihtnim) služabnikom ojstro zaukaže, da se pri rubljenji obnašajo zmerno, kakor postava velí.

Njih eksc. deželni poglavar so na ta svèt opomnili, da bi utegnil kredít sploh škodo terpeti in bi se ljudém neraji dajalo na upanje, ako bi se toliko rečí štelo med nepremikljivo blago, ki bi se rubiti ne smelo, kadar dolžnik ne more drugač plačati.

Gosp. dr. E. Costa pravi, da se od sodniških hlapcov ne more misliti, da bi mogli prav presoditi, kaj in pa koliko žita, živine itd. spada v versto tistega blaga, ki je za gospodarstvo neobhodno potrebno in bi se kmetu rubiti ne smelo, tedaj dostavlja gosp. Ahačičevemu nasvetu le-to: naj bi pri rubljenji premikljivega blaga vselej tudi gosposkin uradnik pričujoč bil.

Na to odgovorí gosp. dr. Ahačič, da gosp. dr. Costa-tovega dostavka ne more poterditi, zakaj eksekucijni stroški so že zdaj dosti veliki in bi potem takem se še bolj narastli, ker bi treba bilo še uradnika plačati. Tudi naši mlajši uradniki niso v kmetijskih rečéh tako podučeni, da bi mogli prav razsojevati, kaj je za gospodarstvo neobhodno potrebno in kaj ne. Župan ali kak drug županijsk svetovavec, kterim je stan njih sosedov najbolje znan, bojo vselej najbolje vedili določiti, kaj je treba, da se rubljenemu kmetu pusti, da more še dalje kmetovati.

Zbor je poterdil vse dr. Bleiweis-ove nasvete, pa tudi dr. Ahačičev dostavek. (Dal. sl.)

Od orgel sploh,

posebno pa od novih orgel v Ipavi.

Iz Ipave. J. G. — V zadnjem shodu duhovšine v Ljubljani so me gospodje od več krajev po orglah popraševali, ki so se za farno cerkev v Ipavi delale, ali so že dodelane, in kakošne da so. Se vidi, da si mojster gosp. Franc Dev iz Ljubljane, ki je te orgle izdelal, še nobenega hvalivca ni najel, ki bi ga na vse strune razglasoval in hvalil, kakor se pogostoma oglasujejo in zerno in pleve enako hvalijo. Zatoraj bom morebiti komu ustregel, da sam povem, kar se dá od orgel spoh in od mojstra Dev-a povedati.

Orgle so že dogotovljene; v véliko saboto so v čast godu vstajenja našega G. J. K. pervikrat zapele; prav dogotovljene so bile pa nekaj kasneje, tako da njih očitna preskušnja je še le 29. maja mogla biti. Imajo 24 glasnih spremenov ali registrov, dvanajst v vélikem, šest v zgornjem podperstniku (manualu) in šest v podnožniku (pedalu). Principal v vélikem podperstniku je mere šestnajst čevljev, drugih pet spremenov meri po 8, med kterimi se trobenta z jeziki šteje; drugi so manjše mere, toda mikstura in kornet sta trojnoverstna. Gornji principal je osem čevljev in na tistem sapniku (Windlade) stojí tudi „vox humana“, ki se v podobi od vseh drugih pišal močno loči. Vsak spremen v podperstnikih šteje po 56 pišal, tako, da seže na desno do $\overline{\overline{g}}$, in na levem je, kakor se že povsod dela, velika oktava neokrajšana.

V podnožniku šteje vsaki spremen po 24 pišal, kar se malo kje dobí. Principalbas odpert in pozavna merita po 16 čevljev, „unterzac“ 32′, drugi trije po 8′. V celih orglah je glasov 1360.

Dve reči ste me gnale, za preskušnjo in presojbo teh orgel pervake v glasbini povabiti, enkrat zato, ker je izdelovanje veliko več dnarja pobralo, kakor je bil mojster sam presodil, drugič zato, ker je on po deželi še malo znan, da ga pristojni umetniki po njegovem pervem večjem delu ali v nič pokopljejo, ali ga pa deželi po spodobnosti priporočijo. Povabil sem bil dobro znanega gosp. Rihar-ja, vodja glasbine v škofijski cerkvi in gosp. Antona Nedveda, c. k. učenika v glasbini in vodja družbe godbinega soglasja iz Ljubljane. Povabil sem bil tudi iz Gorice v tej reči najbolj slovitega gospoda, pa je bil zaderžan priti.

Perva dva gospoda sta bila prišla, delo na vse straní do najmanjih reči pregledovala, glasove vseh spremenov posebej, spremene med sabo, in vse skupaj poskuševala z vednim ozirom na to, kar je bil mojster v svojem obetu

izpeljati obljubil. Kaj in kako sta vse najdla, je v spisu popisano, iz kterega po debelem to le posnamem:

Delo sta najdla prav dobro izpeljano, glasovi vseh spremenov so po svojih posebnostih srečno zadeti, in kar mojstrijo najbolj naznanuje, da vsi glasovi enega spremena so si po svoji posebnosti skoz in skoz enaki, to je, principal daje v vseh 56 pišalih principalni glas, gamba gambinega itd., kar se ravno lahko ne zadene. Flavta poje, kakor da bi koga naustno piskati slišal, ravno tako se „vox humana“ v svojem ginljivem žalovanji dobro zadeta razodeva. Oglas vseh pišal je hiter, čist in gladek brez vsega zastajanja, zmiraj v enaki moči, jemlji vsaki glas posebej ali na vse perste, igraj hitro ali počasi. Glasovi enega spremena se v drugega soglasno zalivajo, vsi se med seboj tako složno sprejemajo, da nekak veličasten mir brez vsega vriša in ropota v celih orglah dije.

Toliko od glasenja orgel.

Potem pravita presojevavca, da sta najdla čedno izdelano in umetno izpeljano orgeljsko omaro, v ktere obličji 80 vélikih in malih iz čisto lekaniga angležkega cinja čedno vverstenih pišal stojí in cerkvi lepo snago dela. Orglarska miza stoji pred omaro proti altarju in je spet zasterta z nekakim majhnim orgeljskim obrazom, po kterem je posebej 16 čisto olikanih cinjastih pišal razstavljenih. Meh, ki orglam sapo daje, je en sam, pa ta velik, štirivoglat, in se na vse kraje enako kviško vzdiguje. Ta meh druga dva s sapo napolnujeta, kterih pa po stari navadi ne tlačiti ne vleči ni treba, le nekak obešen zibnik (Pendel) se sèm ter tjè goni in mehove vzdiguje. Takega mehú na Krajnskem še nikjer ni, in goniti ga tako, kakor se tukaj goni, je težko kje še viditi. Tudi pri sapnih zaporih ali ventilih sta najdla, da po večjih žuknih (Kanzellenspünde) so nastavljeni taki zapori, ki se na vse strani enako odpirajo, in ne na pol, kakor je pri navadnih mogoče. Pri teh novih zaporih še enkrat toliko sape v pišali pride, kakor pri starih, kar je pri velikih orglah za prav velik dobiček šteti. Kolikor se vé in bere, od takih zaporov ni še nikjer nič znanega in se sme reči, da jih je gospod Dev pervikrat tukaj poskušal.

Vse delo je čisto in skerbno storjeno, vsaka najmanjša reč je po svoji potrebi do kraja dognana; vse vretenca v medenih pušicah tekó; povsod je viditi, da si mojster ni le prizadeval kaj dobrega narediti, temuč da tudi v resnici vse dobro ume in zato se omenjeni spis s temi besedami sklepa:

„Veseli naji, da smeva očitno spoznati, da nama je gosp. Dev s tem svojim pervim delom verlega, prav izurjenega in prevdarnega domorodnega orgelmajstra v sebi pokazal, kterega vsakemu cerkvenemu predstojništvu živo priporočujeva, ki svoji cerkvi veljavne in dobro rabne orgle priželijo“.

Toliko sta moža od orgel povedala, ktera vesta, kaj pravita, in toliko le tudi jez povem, in si ne upam, sam od sebe nič pristavljati, ker mi tudi vera ne gré. Kdor bi rad pa še več vedil, je treba, da delo sam pregleda in presliši. Ne zamerim, če kdo vsakemu hvaljenju ne verjame, ker v nobeni reči se tako nepremišljeno ne hvali, kakor ravno v cerkvenih izdelkih, od kterih se najmanj potrebnega zapopadka ima. Če kdo kje kake orgle, kako malarijo ali kaj podobarskega v cerkev postavi, berž in berž se v rog zatrobi, in se „mojster“ na silo povzdiguje in hvali.

Posebno orgelskih mojstrov je zdaj že v vsakem kotu, in vendar malo kje se kake pridne orgle vidijo. Kak mojster-skaza, če zna kako pišal narediti, se že šteje za „orgelpavra“ in se ponuja orgle delati, dasiravno še sto drugih rečí ne vé, kar umetnost za dobre orgle narediti terja.

Cerkvene predstojništva mi naj ne zamerijo, če povém, da jih je tudi več, ki malo zapopadka od spodobnih, dobrih in terdnih orgel imajo, na besedo takih večidel širokoustnikov se zanesejo, več sto in tavžent goldinarjev štejejo, in za malo časa se praskajo, ker so prisiljeni po dotičnih mojstrih delo popravljati in nove dnarje šteti, ali pa naravno delo stati pustiti. In kdo je tega kriv? Lahkomišljenost tistih hvalivcov, ki take ljudí očitno po časnikih nosijo, ali jim celó pisane pohvale na pot dajejo, da druge ž njimi motijo in sleparijo. S takimi pismi so tudi mene taki možje motili, ki so jih od tega in unega cerkvenega predstojništva z debelo hvalo prejeli, in so mi tudi dosti cerkvenih krajcarjev za popravljanje orgel pobrali, tako, da se mi dolžnost zdí, vse, kterim je mar, na varnost opomniti, ki jo je treba pri takih ljudéh imeti. Taki mojstriskaze vse oblazijo, in se povsod vrivajo, — učeni in zanesljivi mojstri pa zadej ostajejo, ker jih je sram se ljudem siliti. Tako nesrečo ima ravno g. Dev; osemnajst let se je orglarije na Dunaji učil, je po Estrajhskem, po Moravskem in po Ogerskem kakor podmojster veliko orgel postavil in zdaj je že kakih osem let v svoji domovini na Kranjskem, in kmalo bi rekel, da nikdor še za-nj ne vé. Ne rečem, da tudi sam ni tega kriv, ker se pa spet premalo ponuditi zná. Kdor bo ž njim govoril, in nabrušen jezik pričakuje, bo kmalo mislil, da ta človek ne more dosti vediti, ker svojih učenost vsakemu razkladati ne zná. Zato se ni bati, da bo sebe in druge za norca imel, in se z znajdbami hvalil, ki so že po sto in dvesto let stare, kakor postavim z „vox humana“, ki že zdavnej v vseh večjih nemških orglah stojí. Le kos v umetnosti je tisti, ki že znajdenim rečem pravi glas dati more, in prav za prav: Kdo vpraša le po novih znajdbah? Vpraša se le po dobrih, stanovitnih orglah. Kdor pa misli take orgle imeti, je treba, da se izurjenih, pa tudi vestnih mož derží, in to hvalo moram po svoji vesti Devu dati, da se je takega pri meni skazal, in se zanesem, da ga ne bom zapeljal, kdor mu svoje zaupanje skaže.

Zdaj pa še nekaj, kar sem se pri izdelovanji naših orgel izučil. Če hočeš dobro delo imeti, da bo hvale vredno, in da bo sto in več let dočakalo, ne derží se za sto ali dvesto gold. več, zakaj cinj je bolj drag kot svinec ali les, in terd in suh les spet bolj drag kot kaka slaba mečava; dobro čisto delo več časa jemlje kot kakošno poverhno posiljenje. Jez sem hotel tudi dober kup vse in pa dobro imeti, pa ni šlo, in sem moral primikati in primikati, da me glava bolí, ker sem z očmí vidil, da ne gré drugač.

Drugič ne terjaj svojoglavno, da češ orgle od toliko in toliko spremenov imeti; umen mojster bo to nekako po cerkvi sam najbolj razsodil, in tudi ne misli, da orgle od več spremenov morajo bolj drage biti, kot z manj, zakaj spremen od spremena se v ceni toliko razločuje, da ti enega za kakošnih 20 — 30 gold. naredí, druzega pa za 100 in tudi 200 gold. dati ne more. Odtod pride, da kod pravijo: Naše orgle imajo 15 ali 18 spremenov, pa nimajo takega glasú in moči kakor une z dvanajsterimi spremeni. Zakaj? Tukaj so same žvergulje nastavljene, tam pa možaki gromijo. Zato zná unih dvanajst več veljati, kot teh osemnajst.

Slovenščina in srednje učilišče v Mariboru.

(Dalje in konec.)

Konec prosenca t. l. nam je bil poslan ministerski razpis po namestništvu, kteri hoče, da se podlage naznanijo, na kterih bi se poduk v nemškem in slovenskem jeziku v tukajšnih gimnazijah tako mogel urediti, da bi se terdno od stopnje do stopnje omejeno ž njim ravnalo in zaželjeni nasledek zagotovil. O tem razpisu je podpisanik razun dveh naših gosp. učnikov, ki sta za našo reč govorila, in nekega nemškega, ki nam je nasprotno zakrožil (kar je ravnateljstvo o tem napisalo, vemo) v nemški besedi svoje misli po priliki tako-le razkril:

Ko je nova učna osnova in gimnazijska prenaredba v avstrijanskem cesarstvu se uresničila, je tudi po pravici bil

*

materni jezik učencov ko učni predmet vveden, vendar v raznih deržavnih pokrajinah zlo različno; postavimo, na Horvaškem in Ogerskem je bila materinščina zapovedani nauk za vse dijake, ki se na onih gimnazijah učé, brez vse izjeme; v slovenskih krajinah pa so morali se slovenski učiti samo čisto slovenski učenci; oba jezika iz doma govorečim se je že rado spregledovalo in so se že večkrat prištevali Neslovencom. Da se je tako ravnalo, pričajo dovolj letniki našega učilišča. Slovenski učé sta se izperva po dva razreda združevala v enega; koliko uspeha je taka naprava obetala, ni treba besed gubiti. Kako še je žalibog! o tem na nekterih drugih gimnazijah, dobro znamo.

Leta $185^3/_4$ se je vendar dovolilo, čeravno nerado in ko je dotični učnik dolgo sem in tam pisaril, po nasvetu ali bolje rečeno na njegovo prošnjo poprašavši pervlje učništvo in s tem, da bi razun 16 učnih ur še 3 ure kak drug predmet učil, v vsakem razredu posebej dve učne uri za slovenščino in sicer samo za terde Slovence. Tù še je treba pristaviti, da redovnega učnika iz slovenščine niso namenili enako drugim zapovedanim predmetom postavljati; ker, ako je kdo neugoden red iz slovenskega jezika dobil, se je pravilno obotavljalo, da ne bi neprijetni nasledki nastopili. Pri godnjavki (maturki) se je v Mariboru vselej kakor iz drugih zapovedanih predmetov izpraševalo, vendar se je vselej naročito od učiliščnega svetovavca velelo: tak red (klas) nima nikake moči na občni red učencov; bil je tedaj nepotreben privezek. Tudi je slovenščina spoznana bila pri slovenskih učencih ko drugi deželni, ne pa kot njih materni jezik. *) Ravno tako porejujé učence po napredovanji se ni spodobno gledalo na red (klas) iz slovenščine, ampak mislil se je pri Neslovencih red primeren redu drugih predmetov, in potem se mu je mesto podelilo, akoravno je slovenski učenec na teden dve uri dalje moral v učilnici prebiti, več nalog zdelavati, več se učiti in ko prihodnji deržavni uradnik ima v našem mnogojezičnem cesarstvu več sposobnosti kakor učenec enega jezika. Ali ni to skor tako kakor naj slovenski učenec za svoje trude kazen prejme?

Poslednjič je še treba omeniti, da se nanjč ni vredno zdelo v imeniških in spričevalnih obrazcih predelka „slovenski jezik“ natisniti, ne da bi se to bilo na ukazanem mestu zgodilo; tedaj se je letos pripetilo v treh imenikih bodi si po naključbi ali navzlic, da so se poprej vsi prosti nauki zapisali, in zapovedani se je moral k beraški mizi posaditi.

Visoko popečiteljstvo (ministerstvo) za poduk je po namestništvu v Gradcu 21. prosenca 1860 učno osnovo za nemški jezik na gimnazijah z učenci českega jezika in učno osnovo za český ko materni jezik c. k. gimnazijskemu ravnateljstvu v Maribor poslalo, da bi se podlage načertale, na kterih bi se poduk v nemškem in slovenskem jeziku na tukajšnih gimnazijah tako urediti mogel, da bi se terdno od stopnje do stopnje omejeno ž njim ravnalo in zaželjeni nasledek zagotovil.

Da se temu zadovoli, je najpopred sovsema potrebno, da se poduk v slovenščini ko zapovedani učni predmet na vse učence razprostre, kakor se resnično godí v drugih nenemških kronovinah. To v vsakem oziru pravedno terjatev podpira razpis, o kterem se govorí, velika korist za prihodnjo zvanje v naši raznojezični deržavi in pravednost, da vsi dijaki na eni gimnazii se vseh zapovedanih predmetov učijo, in se po takem ona ostudna zaostatev v učilnici za nektere učence odverne.

Poduk v slovenskem in nemškem jeziku naj se konči v spodnji gimnazii takim učnikom izroči, ki popolnoma in temeljito slovnico znajo v dotičnih jezikih, in nikar drugim, ki jo morebiti samo nekoliko razumejo ali kako drugo slovansko narečje govorijo, ker tù gré za omikovanje in podučevanje, ne pa zato, da bi se na teržišču za pšenico pogajalo ali v gostivnici bokal vina od natakarce „pogerval“. Skladbene primerjave med klasičnima jezikoma in slovenskim jezikom bodo poprek obilno sadú donašale. Čas naj se tako razdelí, da poduk v spodnji gimnazii enako ur v slovenskem in nemškem jeziku dobí, da se po takem v obeh jezikih enako more napredovati.

Učna osnova I. in II. se sprejmita ko dobro premišljena in na porabno skušnjo se naslanjajoča; samo treba bi bilo učno osnovo II. za gornjo gimnazijo z učno osnovo za poduk slovenskega jezika po prenarejenem načertu namestiti in slovniško imenstvo tudi v slovenščini priložiti, ker poln koš latinižem se ne priklada našemu jeziku.

Da se pa podučni namen doseže, ni zadosti, da se učenci samo s slovnico in berili pečajo, temoč sovsema potrebno je tudi, da se nekteri predmeti tudi v slovenskem jeziku učijo, ker taka vaja daje moč, jakost in gotovost v izrazu, pripravi jasno mišljenje in urnost v govoru. Taki predmeti naj bi bili: verstvo, zgodovina, naravopisje; verh tega je treba pogostoma med klasičnima jezikoma in med slovenskim jezikom primerjati.

Mi Slovenci ko narod, kteremu je tudi milost Božja dovolila, da na tej zemlji živí in ga je Previdnost avstrijanski deržavi pridružila, menda smemo po ukazu od 8. avgusta 1859 imenovani poboljšek pričakovati, da s tem ne samo razumniki, temoč tudi priprosto ljudstvo na omiki pridobiva, v nji napreduje, se oblaži, izverstne značaje porodí, kteri bodo potem mogli cerkvi in deržavi ko pošteni, pravični, stanoviti in odkriti možje koristiti. Kaj se misli, vekoma zvestemu in prestolu udanemu Slovencu manj pravičnosti pripustiti? Mi spoštujemo vsaki narod in smo pravični proti vsakemu, zato pa tudi terjamo ravno to od njega; tedaj zavernemo očitno in naročito vsak upor kakega Neslovenca zastran vvedenja slovenskega narečja ko učnega jezika v nekterih predmetih. Vsak gleda na svoje hiševanje. Nikdo ne bledi, da le za posamnih ljudí voljo se narodno razvitje in omika celega naroda zaduši! Bog je pravičen, in človek ko Božja podoba bi se derznil pravičnosti protiviti in ustavljati? Mi radi spoznamo in odobrujemo sovsema nemški jezik ko vezilo in porazumelo narodov v avstrijski deržavi živečih, pa samo tako in nikakor ko njih omikovalo. Res poskusilo se je z nemščino avstrijske narode osrečiti, pa nenaravnost tega nesrečnega početja je pokazala, da ne derži; vzbudila je merzost, nezadovoljnost kakor vsaka krivična poskušnja. Gospod vseh gospodov je apostolom, preden je k raznim narodom jih odposlal, dar jezikov podelil, in tako nadarjeni so šli blagovesti oznanjevat. Hočejo nas li osrečiti z omikavnimi apostoli drugega omikanejšega naroda, je treba tudi za to skerbeti, da se odpošljejo vedé jezik onega ljudstva, kamor nameravajo omiko nesti. Že davno bi bilo treba vediti, da vednost od vzhoda prinesena se Gerkom nikar ni inači kakor v gerškem in gerška veda Rimljanom ravno tudi v latinskem jeziku delila.

Tù še se ima priložiti, kar je „Wiener Zeitg.“ 3. dec. str. 1108 „zu dem August-Erlass“ povedala rekši: „Die kaiserliche Regierung hat dadurch, dass sie an Gymnasien in Gegenden, deren Bevölkerung überwiegend einer anderen als der deutschen Sprache angehört, von der im kaiserlichen Handschreiben vom 9. dec. 1854 ausgesprochenen allgemeinen Regel, der zufolge die Unterrichtssprache in den höheren Klassen der Gymnasien überall vorherrschend die deutsche sein soll, Umgang nahm, gerade bewiesen, wie sehr sie, weit entfernt der Ausbildung irgend einer nationalen Sprache im Kaiserstaat und dem angemessenen Gebrauch derselben beim Unterricht entgegenzuwirken, die nationale Entwickelung auch in Bezug auf die Sprache fördern und Schritt für Schritt jeder Sprache jene Rechte einräumen wolle,

*) Od ravno tiste gosposke se mi je pred nekimi leti naročito reklo, da ne maternega jezika. Bogme istina! Pis.

welche sie vermöge ihrer Ausbildung und Verbreitung zu beanspruchen berechtiget ist“. In poprej: „Indem aber die Regierung die Wahl der Unterrichtssprache in den Gymnasien überall den Umständen und den Nationalverhältnissen angemessen zu treffen verordnete, hat sie wohl am gründlichsten den Vorwurf behoben, als ob man die deutsche aller Welt aufdrängen, als ob man germanisiren wolle“. „Jedem das Seine! ist der Grundsatz der alten römischen Jurisprudenz, sowie der christlichen Religion; er ist auch der Grundsatz Oesterreichs, wie seine ganze Geschichte zeigt, der ein Staat mit so alten tiefgewurzelten Traditionen, denen es seine Grösse verdankt, nicht untreu werden kann“. (Ansprüche d. Prot. in Oesterr. stran 43). „So lange noch die Völker Ursache haben werden, für ihre Nationalität fürchten zu müssen, so lange wird in Oesterreich weder Zufriedenheit noch Frieden herrschen“.

Toliko se mi je treba zdelo povedati preljubeznjivemu narodu, čegar sem, da moje delo zgodovina nekda pravično lahko razsodi.

Raićev Božidar.

Vesela novica.

Vesela novica
Že lazi okrog,
Da letos bo vinca
Obilo dal Bog.

O! spolni prerokbo
In prošnjo ljudí,
Odverni plesnobo,
Naj terta rodí!

In daj, da beržanka
Ozdravi se spet,
Preljubljena mamka
Že hira več let.

V Teržiču zdihuje
Marskteri po nje,
Težkó pričakuje
Veselega dné.

Da kaplico drago
Bi kdo pricefral,
Za ceno bi vsako
Jo lahko prodal.

Kaj bolj se prileže
Na delo težkó,
Kaj dušo priveže
Ko vince sladkó!

Najpervi je Noe
Kdaj terto sadil,
On zemlje rodove
Moč vina učil.

Zatorej očaka
Častimo mi vsi,
Ker kaplica sladka
Nam tol'ko diší!

Ljubezen ne zgini
Nikoli od nas!
Vsak glažek poprimi
In reci na glas:

Bog živi nas, bratje,
Kar koli nas je,
Da enkrat ko svatje
Tam snidemo se!

V. Kurnik.

Dopisi.

Iz Zagreba 14. julija. K. Ž. — Druge leta se ob tem času drugega čulo ni nenavadnega po naših ulicah, kakor k večemu enoglasno vpitje reparjev: „kupite repnoga semena, dok je repnoga vremena“; — „semena za groš, a repe puni koš“ itd. Letos nas sicer to vpitje tudi nadleguje zlasti sedaj o Marjetnem sejmu; al zraven tega je še dosti drugega govorjenja o najvažnih zadevah. In zares, človek še dobro k sapi priti ne more, tako se hipoma versté dogodki. 10. t. m. prišel je naši „mladi“ ban incognito v Zagreb; 11. bilo je slovesno predstavljanje vikših vojniških in civilnih oblast. Pri ti priliki je rekel ban, da mu je od Nj. Veličanstva polna oblast dana razodeti horvaško-slavonskemu narodu, da se bo narodnim težnjam toliko zadovolilo, kolikor se bo le z deržavno jednoto zediniti dalo, — da se tedaj narodni jezik ima v uradnije vpeljati, in sicer kakor hitro bo to mogoče brez zaderževanja javnih opravil. Opominjal je uradnike, naj z narodom prijazno postopajo, da se povrati staro poverenje, ktero je celó pešati jelo. Onim uradnikom pa, kteri so iz drugih avstrijanskih kronovin sem prestavljeni (in teh ni malo), je rekel, naj se berž berž književnega horvaškega jezika naučijo, da ga bodo v besedi in pisavi rabiti mogli. Beseda „disponibilitas“ je smert za uradnika. Kaj mislite, kako sedaj segajo uradniki po slovnicah, kako prebirajo slovnice, sèm ter tjè izprašavajo, kako se to ali uno veli po horvaški! Dosti uradnikov je tukaj že po več let, ki se poprej še zmenili niso za narodni jezik; pri vsaki priliki jim je bil „gemeine sprache“; ti si sedaj glave ubijajo rekoč: „kako lahko bi se že bil horvaškega jezika naučil!“ Enaka, in sicer še v večji razmeri je pri Vas na Slovenskem. Mislim, da bi vladi to v največjo korist bilo, da se temu enkrat za vsigdar konec napravi in od vsakega uradnika resno in strogo terja, da zna narodni jezik popolnoma. Besede „popolnoma“ mi menda ni treba razlagati. — Banove besede so se hitro po celem mestu razgnale, in vse je željno večera pričakovalo. Bila je naime sjajna baklada napovedana. Baklonoscov bilo je preko dvesto. Po vsakem komadu, ki ga je vojaška banda svirala, se je zagnalo iz jezero in jezero gerl nadušeni „Živio!“ Poglaviti klici so bili: „živio naš svitli ban!“ „živila narodnost“, „živila Hervatska“ in marsikaj drugega. Po bakladi je narod še do terde polnoči po ulicah junaške davorije popeval. Drugi dan, to je, 12. so se mu tukajšni magnati poklonili. Kaj se je pri ti priliki govorilo, Vam še ne vem povedati. — H koncu še to omenim, da se je za Jelačičev spominek do sedaj že preko 7000 gold. nabralo; al govorí se, da jih bo bojda 25.000 treba. — Dobili smo pretekli teden madjarsko pevsko družtvo sem, ki z velikim uspehom poje opere v madjarskem jeziku.

Na Reki 13. julija. — Mnogo glav, polnih, še več pa praznih, si je prizadevalo, zadnji čas novo zbujeni narodni duh zopet zadušiti. Hvala Bogu, da zastonj! Zdaj pa se prikazujejo druge, čudne rečí. Ljudje, ki so čertili in preganjali narodnost, dokler je mogoče bilo, so začeli zdaj naenkrat po domače govoriti, domorodcom se prištevati in grajati sovražnike narodnosti. Naj bi si ta trud prihranili! Doživeli smo zadnje leta toliko skušinj, da nas ni lahko preslepariti. Se vé, da vse take nove „domorodce“ vsak pošten človek z zaničevanjem odbija. Gledé tistih naših „Kranjcov“, ki so ravnali s Horvati tako nesramno in nepošteno, da noben tujec ne tako, pa mi je povedati zdaj odkritoserčno, čeravno ojstro besedo. Znano je, kako smo se ljubili Horvatje in Slovenci popred. Pozdravljali smo se eden druzega kakor bratje, in Horvatje od konca celó nič niso nevoljni bili, da je prišlo toliko Slovencov med nje v službo. Nadjali so se, da se bomo še tem bolje med sabo poprijaznili, ko se bolje soznanimo in spečamo. Toda to je bilo takrat, — zdaj pa se ne dá tajiti, da horvaški narod take „Kranjce“ hudo, hudo sovraži in bati se je, da bi to sovraštvo tudi med horvaškim in slovenskim narodom žalostne razpertije ne napravilo. Tega nas sam Bog varuj! Da pa povem resnico, ni dvombe, da so krivi temu nekteri naši ljudje, ne pa Horvatje. Kako bi jih nek mogel horvaški narod tudi ljubiti! Zasmehovali so lepe, stare narodne navade; kjer koli so le mogli, so zatirali narodno življenje, narodni jezik, narodne šole, vse narodne naprave; vpričo izobraženih Horvatov so otresali ti ostudneži strupeni jezik na horvaški narod; nobena reč jim ni častitljiva, nobena reč sveta bila, če je imela narodni značaj; vse so hotli s svojo gnjusno peto potaptati. Mislite pa si nesramnost teh „Kranjcov!“ Po eni plati so ustili se, da so najzvesteji služabniki cesarjevi, po drugi pa so, čujte! prederznili se, vsako cesarsko postavo ovreči ali ignorirati, ktera se ni prilegla njihovi neumnosti in njihovi hudobii. Kjer so le mogli, so pregnali narodni jezik iz uradnij in iz šol, preganjaje in natolcovaje domorodce, ki so se potegovali ne le za narodno pravico, temuč ob enem za cesarsko postavo. Vidi se iz tega, kaki krasni Avstrijanci so ti možaki! Naša dolžnost je, tem rojakom svojo misel po vseh ustih povedati. Mi tedaj protestiramo zoper njihovo nenarodno in brezpostavno počenjanje; tudi nam so gnjus, ker nečemo biti deležniki njihovih krivic in njihove pseudo-konservativne razujzdanosti; kakor in kar mislijo in govoré o njih Horvatje, mislimo in govorimo tudi mi. Horvatje in Slovenci imamo v vseh rečéh ene potrebe, in ravno

tiste prijatle in sovražnike. Naj nam verjamejo Horvatje, da „Kranjci“ tiste baže tudi doma niso ne za dlako bolji bili; zatirali so doma slovenščino, kakor na Horvaškem ilirščino; pravice niso spoznavali ne nam ne vam. Tako, bratje Horvatje! treba je po mojem prepričanju to reč si misliti. Za božjo voljo ne dajmo, da nas nekteri (saj so le nekteri) nepošteni, po starih kopitih nabiti, gnjili in strohneli možiceljni od vzajemne, večne, nam obema tako neobhodno potrebne bratovščine odvernejo! Sloga! sloga! Peripatetikar.

Iz Gradca 13. julija. Srečen, presrečen narod, ki ima med svojimi duhovniki preuzvišenemu škofu Strossmajer-ju podobne verstnike! Strossmajer-evo ime Slovanom na jugu že zdavno milo je po najnovejših dogodbah v deržavnem sovetu sveto postalo vsem Slovanom v Avstrii. Res, da je preuzvišeni gospod prilično le Slovake in Rusine na Ogerskem branil unidan zoper Majlath-ovo enostranost; pa kdor se še spominja njegovih važnih besed, kakor smo jih v nemških časnikih brali, bo lahko spoznal, da je njegovo govorjenje tako občno ubrano bilo, da je z njim ob enem vse Slovane v našem cesarstvu blagodušno v svoje krilo vzel. Preuzvišeni gosp. škof je s tem svojim ravnanjem tudi pokazal, da deržavnim svetovavcom slovanskega rodú ni zadosti samo za blagor svoje kronovine govoriti, ampak da je njih vsakega sveta dolžnost za pravice vseh slovanskih narodov v celi Avstrii se potegniti. To je pa tudi čisto naravno, zakaj kdor bi drugače ravnal na pr. v narodnih zadevah, bi s svojim ravnanjem nemško mejo, ki je še zdaj morebiti deleč od njegove kronovine, naglo proti svojemu pragu pomikal. Kakor ne Nemec, ne Madjar, ne Lah ne odstopi prostovoljno ne pedenj svojega svetá drugemu narodu, tako tudi Slovan ne sme ne ene slovanske duše prostovoljno drugim rodovom žertovati. — Veselilo nas je toraj močno, ko smo v „Novicah“ brali, da Slovenci po vseh krajih neprecenljive zasluge preuzvišenega gosp. škofa Strossmajer-ja hvaležno priznavajo; in res se spodobi, da smo blagemu gospodu iz serca hvaležni, zakaj ravno dokončavši ta dopis sem prejel pismo iz Dunaja, v kterem se mi vesela novica naznanuje, da je preuzvišeni gospod škof Slovencom na Dunaji obljubil, se tudi za-nje potegniti; pa mu je treba resničnih podatkov, da bo vedil, kje da se naši narodnosti krivica godí. Dopisnik me prosi, da bi mu nekoliko naših ran razkril; želi pa tudi, da bi se tudi iz drugih krajev zvediti moglo, kje da Slovence kaka krivica žuli. J. Drobnič. *)

Iz Štradna na Štaj. 7. julija. Najte se čuditi, predrage „Novice“, da vam danes pride dopis iz kraja, odkodar ste še javeljne kadaj kterega dobile; saj so vaši prijatli raztepeni po celem svetu, kakor bi jih veter razpihal. Da pa se zdaj, barem nekoliko, s tem krajem soznanite, vam ga hočem nekoliko popisati. — Naš Štraden, nekdaj terdnjava, na kteri so si „Kruci“ svoje buče razbili — je prijazen teržec, ki ošabno iz srednje visokega, zelo ozkega brega „Himmelsberg“ imenovanega v dolino gleda in vsi okolici zapoveduje. Hiš šteje le okoli dvadeset, pa ima čvetero lepih cerkvá: farno cerkev v nebovzetja D. Marije, cerkev sv. Florijana, uno sv. Boštjana in pod njo v zemlji cerkvico Marije sedem žalosti. Tù je glavna fara in tehantija. Farna cerkev je posebno prostorna in vendar mnogo preozka, ker fara okoli 11.000 duš šteje. Kako stara je ktera cerkev, se ne vé; najstarejša vendar se mi dozdeva una pod zemljo, lahko da je kadaj bila lovačka kapelica; se vé da, ko je še po celem bregu le šuma in goščava bila. Zidovje nekdanje terdnjave še deloma stojí. Arkivski listi pravijo, da je poseben junak terdnjave zoper Kruce bil takratni školnik G. s svojimi, kterega zarodniki še zdaj tù živé. — Glavna cesta iz Spielfeld-a čez Cmurek v Gleihenberg in Feldbah pelje čez Štraden in una iz Gleihenberg-a v Radgono memo Štradna. Iz Štradna v Gleihenberg je le dve uri hoda. Pred kratkem so dokončali telegraf iz Spielfeld-a do Gleihenberg-a. Zdaj lahko slednji dan najimenitnejše in važniše depeše memo nas v Gleihenberg bezgajo, in Napoleon-ove, Viktor Emanuel-ove in Garibaldi-ove naklepe oznanujejo. — Okolica štradenska je kaj lepa in prijazna. Proti severju se razprostira dol, kterega mejašita hohštradenski in gleihenberški breg, na kterih so kadaj copernice bivale, kakor babjeverno ljudstvo pripoveduje; na koncu dola pa nam se iz tihega kotiča prijazno smehlja kopališče Gleihenberg, ki zdaj ljudem od vseh štirih vetrov, ljudem vsakega stanú in spola in vsake starosti, se vé da za drag denar, nove pljuča dela; nad kopališčem na bregu pa se nam reži siloviti temni grad Gleihenberg. Iz daljine se nam še priklanja Šökel, kteremu Radegund v naročji sedí. Na izhodni in južni strani vidimo Halbenrain, Apače, Radgono in na levo za Radgono daleko v ogersko, na desno pa se nam kaže Kápela, sv. Anton v slov. Goricah, sv. Ana v Kremberg-u, sv. Barbara pri Vurberg-u; od zapada nas prijazno gleda Nova cerkev, sv. Urban pri Mariboru, kteremu se vidi, kakor da bi že na pohorski planini sedel, dalje na desno sv. Duh pri Lučenah, Kiceg itd. — Zavolj tega tako obširnega in lepega razgleda pa tudi kaj radi ptuji dohajajo, da si vso to lepoto in krasoto ogledajo. Slednji dan skoro vidimo zdaj poleti ptuje, slovenske, nemške, francozke, talijanske itd. gospode in gospé iz bližnjega Gleihenberg-a, kjer si zdravja iščejo; ogledovaje okolico radovedni poprašujejo, ktera je ta in una cerkev, kteri ta in uni breg itd. — Zemljiša so tù kaj rodovitne; pa samo, da so vsako leto zavoljo toče v veliki nevarnosti, menda zavolj neštevilnih gričev in hribov, med kterimi se toča ložej nareja. Letos je vse posebno lepo kazalo in marsikteri si je na tihem veselja že v roke ploskal, ko je gorice ogledaval. Al „človek obrača, Bog pa oberne“ — vsemu temu veselemu upu je bilo 28. junija hipoma konec. Skoro bi rekel „na huj ha“ se popoldne pripodijo černe debele megle in strašno uímo pripeljejo. Toča kakor orehi je padala in tako vse pokončala, da imajo vinogradi podobo kakor v jeseni po pozno dokončani tergatvi in po žitnih poljih le sternjevje proti nebu molí. Edino, kar nas še tolaži, je to, da je le stranoma tolika nevihta razsajala. Takošnim nesrečam se pač kaj lepo prilega vinska daca, s ktero nas ravno zdaj stiskujejo. — Ako vam je drago, ljube „Novice“, bo vam od zdaj večkrat pisal vaš prijatel Juri. *)

Iz Slovenskih goric. Slovenske gorice v dalnjem obziru obsegajo vès tisti del štajarske dežele, ki med železno cesto in Medjimurjem, med Muro in Dravo leží. Čitaj to, dragi bravec, v bukvah „Marburger Taschenbuch von dr. Puff“ izdanih v Gradcu lanskega leta: „die Windischen Bücheln“; gotovo se ne boš kesal. V posebnem ali pravem pomenu pa so Slovenske gorice le tisti okraj, ki je ob vodah Šavence in Pesnice, in ga ptujsko-radgonski drum loči od Poljancov, Lotmeržanjev in Dolancov, kteri imajo nas za goričke ljudí, in menijo, da se nam prav slabo godí; milujejo toraj vsacega, kteri se iz ravnín mora podati na goriško stran. Tudi jez sem bil nekdaj takih misel, ko še so mi bile Slovenske gorice neznana dežela; al zdaj me skušnja drugač učí. Da bi pa tukaj komu pečene ptice naravnost v usta letele, tudi ni res; res pa je, kar se v „vélikem berílu“ za slovensko-nemške šole na str. 23 tako-le bere: Najrodovitnejše so vesele slovenske gorice, na kojih žlahna vinska terta raste. Tudi

*) Verjemite nam, da je le pomota, kar ste nam jo v poslednjem pisemcu naznanili. Če vredništva celó vsega ne dajo v svojih časnikih natisniti, kar jim kdo piše, ne zadeva to osebe, ki jim piše, ampak stvar, ki se jim ali v obče nesposobna ali saj za vsaki čas pripravna ne zdí. Sicer pa smo vselej vedili, da so tudi iz drugih krajev prejeti dopisi Vaši, ker pismenke nekterih dopisnikov tako dobro poznamo, da na pervi hip vemo, čigave so, naj pridejo tudi iz Amerike ali Afrike. Vred.

*) Prosimo!

tukaj čaka lenega stergan rokav, prazen bokal in pa beraška palica. Brez gnoja in pridnega obdelovanja tudi gorice le prerade preložne postanejo. Posebno je pa vrisk in krik zavolj novega vinskega daca mnoge tako prestrašil, da so jeli gorice celó zanemarjati. Na Borovšaki je kakih sedem plugov tersja; letos ni vidilo niti krampa niti motike, ampak se je moralo le z vinjekom zadovoljiti, kteri tudi pri nas ni v posebni hvali. — Drugač se letina lepo kaže; sena je bilo obilno in žita so se lepo obrastle. Sadja je vsake fele, posebno so orehi rodni. Mladega drevja so zasajeni celi gaji, in tudi murvine drevesca se pogostoma sadijo. — Koroška ajdina in pa kohinska kuretnina se je že tudi pri nas udomačila. — Močno pa nas je strah kobilic, posebno laških in ogerskih. Bog daj, da bi bil strah prazen.

Slekovčev.

Iz Pajkina na Tominskem 2. julija. Saj bi bil vam ljube „Novice“ že večkrat rad kaj pisal iz naših krajev, pa nam kmetom se le redko ponudi kaka minuta za pisanje. Kakor po drugih krajih, tudi tukaj gospodari ubožtvo. Gorje kmetu, ki nima dnarja! — In ravno to je dalo priložnost dvema sleparjema, se v naše hribe pritepsti, ki sta rekla, da bosta zaklad (šac) izkopala. Nevedni ljudje so jima verjeli, tako, da trije so kar za sapone prijeli in so šli na mesto, ki sta jim ga bila potepuha pokazala. Revčki so kopali, da jim je pot s čela kapal, misleči, da se jim bodo koj dnarji zabliskali; al zmotili so se. Veliko so prikopali — pa dnarja le ni bilo, še za tisti bokal žganja ne, ki so ga bili sleparjema za to dali, da sta jim bila kraj pokazala, kjer je imel biti „šac“ zakopan. Da bi se vendar ljudje kdaj spametovali!

Kmet.

Iz Novega mesta 12. julija. M. P. — Z veseljem vam, drage „Novice“, povem, da tudi mi, kakor se vidi, ne bomo zadnji v slovenščini. Jela je tudi pri nas javiti tako živo zavednost narodnosti kakor še nikdar ne. Oživlja nas ljubezen do maternega jezika, ki je bil tako dolgo zanemarjen kakor da bi ne bil naš domač jezik. Bili so časi, da so se ravno tukaj ljudje iz dijaka norca delali, ko so ga v maternem jeziku, to je, po slovenski govoriti slišali; berž so mu rekli, da je ali hud sovražnik nemščine ali pa je celó ne razume; zdaj je pa to drugač. Prerodili smo se in narodni duh nam v sercih klije. Nemščina se ne zanemarja, al tudi slovenščina dobiva čedalje bolje pravice, ki ji grejo pred Bogom in svetom. Da so se časi tako dobro obernili v naši gimnazii, gré čast in hvala verlemu domoljubu, visokočastitemu gosp. očetu frančiškanu L. H., profesorju gerškega jezika, ki nam je res dika in ponos. Celo leto se prestavlja gerški jezik v slovenski, tako na priliko: Demosten-a, Ksenofon-a in Homer-ja; prevodi grejo že dobro od rok.

Iz sv. Križa pri Kostanjevci na Dol. 8. julija. F. K. — Zdaj se je pri nas potrebna reč dodelala, namreč nova šola, ktero smo že dolgo pričakovali, in je, se vé da vsaki fari potrebna, posebno pri nas, kjer je veliko otrok. Res jo je lepo viditi, kjer ravno nasproti cerkve stojí. Le zoper to tožijo farmani, da ni prav razdeljena, kjer najbolj potrebna reč za organista ni narejena, kar pa se zdaj ne dá pomagati več. Dam vam še tudi vediti novo izdelovanje ceste, ktera pelja od sv. Križa na Malence in KeršKovas; imela bo ta cesta mostove in osem zidanih kanalov. En most v naši vasi čez potok s tremi oboki (velbi) bo ta teden dodelan, ki bi bil mogel že pred osmi leti narejen biti. Akoravno navadno ni velika vodica, je vendar že nekaj otrok in živine v nji utonilo, ker rada velika prihaja. Hvala Bogu, da bomo zanaprej te nesreče obvarovani. — Naše žitno polje in vinske gorice nam obetajo veliko pridelka, Jagode na grojzdih so že ko grah debele; ako ne pride kaka huda ura, si bomo že spet napolnili v jeseni sodiče s moštom, da bo veselje.

Iz Ljubljane. Kako se časi spreminjajo! Sedaj ima v Terstu biti sedež deželnega poglavarstva za Istersko, Goriško in Kranjsko; že pred 113 leti pa je cesarica Maria Terezija ukazala, da za Krajnsko, Goriško, Gradiško in Primorsko: Terst, Reko in Bakerski primorski svet ima sedež kraljeve namestnije biti v Ljubljani, — kar smo za terdno mislili, da bo spet. Po prijaznosti nekega gospoda smo imeli te dni dotično staro pismo v rokah, ki ga je pod imenom „Instruction für die neuaufgestellte Repräsentation in Krain“ 15. aprila 1747 cesarica Marija Terezija z lastno roko podpisala. Tako-le se v izvirnem jeziku glasí začetek tega pisma: „Wir Maria Theresia von Gottes Gnaden römische Kaiserin“ etc. etc.

„Nach welcher Unsere, über das Herzogthum Crain, die beude gefürstete Grafschaften Görz und Gradisca, wie auch unser Littorale Austriacum die Städte Triest, Fiume und unsere Zrin- und Frangepanische Fiscal-Meergüter im Buccarischen Dominio neu resolvirte königliche Cameral-, Commercial- und politische Repräsentation in der Stadt Laibach, bei denen, derselben zu besorgen obliegenden, das Camerale, Commerciale, Publicum, Politicum et Provinciale betreffenden agendis und der Ihro zu solchen Zweck anvertrauten Activität, sich zu verhalten und zu benehmen haben wird“.

„Und zugleich, nachdem Wir über besagtes Herzogthum Crain, Görz, Gradisca und das Littorale, Triest, Fiume und die Buccarischen Meer-Güter, eine eigene königliche Repräsentation von einem Präside, Vice-Präside und fünf Räthen, dann zwei Secretären, anzustellen, durch dieselbe das Camerale, Commerciale, Provinciale, Contribunale und alle andere Publica besorgen zu lassen . . . . . Ihre königliche Repräsentation aber den Sitz in unserer landesfürstlichen Stadt Laibach anzuweisen allergnädigst befunden“ itd.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Manjši odbori deržavnega svetovavstva, ki so posamezno v pretres vzeli deržavne dohodke in stroške za leto 1861, so nek tako pridni bili, da so s svojimi deli že zlo pri kraji in da vsi ti odbori se bojo 21. dan t. m. snidili v skupno posvetovanje, v kterem se bojo pomenili o poglavitnih vodilih (principih), kako naj se napravi vprihodnje gospodarstvo našega cesarstva, da bo manj stroškov prizadjalo in dohodki se s stroški poravnali. Pravijo, da to skupno posvetovanje izvoljenih manjših odborov utegne dober teden terpeti. Kar bo ta manjša skupščina sklenila, se bo v kamnotisih podalo deržavnim svetovavcom, da bo vsak za-se prebral in prevdaril, k čemur bo spet treba kakih 8 do 10 dni. In tako veliki zbor celega pomoženega deržavnega svetovavstva svoje najimenitniše naloge skor ne bo mogel začeti pred 8. dnevom prihodnjega mesca. Okoli malega Šmarna tedaj bojo tiste važne posvetovanja, ktere vsak Avstrijan radoveden pričakuje. — Časnik „Allg. Zeitg.“ je te dní prinesel popis, v kterem razverstuje vseh 59 deržavnih svetovavcov tako-le: 1) po rodu jih šteje: Madjarov (Ogrov) 11, Slovanov in Rumunov 18, Nemcov 25, Lahov 5; — po stanu jih je: žlahnega stanú 36, nežlahnega 23, — cesarskih uradnikov 13, vojakov 6, grajšakov 21, duhovnih 6 (katoliški so 4, 2 pa sta gerško-nezedinjene vere), tergovcov in obertnikov 8, advokatov in županov 5; — po mislih in sercu jih šteje: 40 za deržavno edinost, 19 za razdružljivost, — absolutizmu udanih jih šteje 5, staremu konservatizmu 24, ustavnemu vladarstvu 30; ki so že kdaj v deržavnih ali deželnih zborih bili, jih je 24, 35 pa ne. Odkod nek je dobil dopisnik to razverstenje, po kterem deržavne svetovavce naravnost stavi v razrede kakor učenik svoje učence, pa ne pové.

— Poveljnik cesarske morske armade gospod nadvojvoda Ferdinand Maks je deržavnemu svetovavstvu posebno pismo poslal, v kterem dokazuje, da od tistih 6 milij. gold.,

ki so za pomorstvo leta 1861 od ministerstva določeni, se ne more nič odbiti, ako nočemo, da bi laško kraljestvo Avstrii vzelo Istro in Dalmacijo itd. Brez močne morske armade se poniža Avstrija v versto manjših vlad.

— Med stroški, ki jih je ministerstvo unanjih oprav podalo deržavnemu zboru v prevdarek, se nahaja tudi letna plača, ki jo dobivajo cesarski poslanci ali poročniki, ki opravljajo svojo službo pri ptujih vladah; poročnik v Rimu dobiva 63.000 gold. s prostim stanovanjem, — v Parizu 90.300 gold., — v Londonu 63.000 gold., — na Rusovskem ravno toliko, — v Berolinu 42.000 gold., — v Carigradu 60.900 gold. itd. itd.

— Z začetkom tega leta je bilo iz vseh dežel našega cesarstva za 475 milijonov in 196.640 gold. obligacij za zemljišno odvezo med ljudstvom.

— Ta mesec se bojo dosluženi vojaki vseh peš-regimentov v reservo razpustili, rekruti pa, ki so na urlavbu, se bojo k soldatom poklicali; dosluženi reservisti bojo tudi ta mesec prejeli odslužno pismo (Abschied). Prihodnja rekrutba bo mesca sušca prihodnjega leta 1861.

Štajarsko. Iz Žavc smo zvedili, da je bil 8. dan t. m. v bližni Dobri vasi strašen ogenj; ljudje so bili popoldne ravno v cerkvi; v 3 urah je bilo 76 pohištev z vso klajo itd. pokončanih; škoda se ceni na 70.000 gold., in le 5 gospodarjev je zavarovanih. Potlej pa pravite: „ni treba ljudí siliti, da bi se asekurirali; saj sami vejo, kaj jim je storiti“. Žalostne skušnje povsod nam kažejo, da ljudje še ne spoznajo te potrebe in te dobrote!

Česko. V Žatcu se pripravljajo napraviti posebno prodajavnico žaškega hmelja, kteri slovi po celem svetu in se ravno zatega voljo velike goljufije godijo, da ljudje prodajajo drug hmel za žaškega. Žačanom je veliko na tem ležeče, da se njihovemu hmelu ohrani dobro ime in dobra cena.

Serbska vojvodina. Iz Temešvara 6. jul. Tudi pri nas je deželno poglavarstvo za poskušnjo za eno leto dovolilo, da za meso in kruh ne bo gosposka tarife delala.

Laško. Tudi danes še nima novičar nič posebnega novega povedati. V Sicilii ima Garibaldi še zmiraj z novimi naredbami opraviti, pa nič prav mu ne gré po volji, Siciljci hočejo sami svoji biti; največ mu je napotja delal siciljskemu ljudstvu zlo priljubljeni minister Lafarina, tako, da ga je dal vjeti in mu ukazal deželo zapustiti. To pa je razkačilo spet novo ministerstvo tako, da so se vsi svoji službi odpovedali. Poleg Mesinc se je 9. dan t. m. zbila sprednja straža Siciljcov z neapolitansko armado; druzega se tù še ni zgodilo, ker strašna vročina, ki razsaja mesca julija in avgusta v tukajšnih krajih, zaderžuje Garibaldi-ta, da se, čeravno mu iz Genove skor vsaki dan dohaja nova pomoč in je te dní tudi neapolitanska barka „Veloce“ se mu v naročje podala, ne upa začeti oblegovanja terdnjave mesinske. — V Napolji je mir; ministrom pa se pri izpeljavi novih ustavnih naredb že marsiktero poleno pod noge meče. Kako stojite neapolitanska in sardinska vlada, se še nič prav ne vé; če danes beremo, da se Sardinci hočejo združiti z Neapolitanci, smemo že pričakovati, da se bo jutri vse kaj druzega slišalo. Govoríc in pravlic je na cente. Tako se sliši, da cesar Napoleon ni zoper to, ako Sardinija celo Italijo z Neapolitanskim in Rimskim (samo rimskega mesta ne) zgrabi in pod svojo oblast spravi, al Francozom mora potem odstopiti otok Sardinijo, Genovo in pa pobrežje reke Riviera od Nice do La Spezzia. Od druge strani pa se v francozkih časnikih bere, da Napoleon spet svojo pervo misel terdi, da naj se Laško ne zedini pod eno oblastjo, ampak posamezne dežele naj se združijo in obderžijo naj svoje vlade. Gotovo je pa to, da angležka vlada se je na vrat na nos zasukala od laške edinosti na laško konfederacijo. Tako je minister Russel 13. dan t. m. v deržavnem zboru rekel: „Angležka vlada se zmiraj terdno derží vodila, da kakor vsak narod ima pravico si po svojem vlado izvoliti, tako gré tudi Lahom ta pravica. Ali bo Garibaldi nad Napolj šel ali nad Rim, tega ne vem; al da bi severna in južna Italija prišla pod eno vlado, tega ne verjamem“. — Cesar Napoleon je spet sv. očetu papežu sam pisal, naj stori to, kar mu pismo njegovega ministra Thouvenell-a priporočuje zastran vladne prenaredbe na Rimskem. Sliši se, da večina papeževih ministrov in tudi general Lamoriciere so za te poprave; al sprijaznila se rimska vlada z sardinskim kraljem ne bode. „Nikdar nikoli se jez s to hudobo porazumel ne bodem“ — so sv. oče rekli. Da pa jih je volja, saj nektere vladne prenaredbe vpeljati, se sodi tudi iz tega, da papežev poslanec je bil v Napolji pervi, ki je kralju srečo vošil o oklicani ustavi. — Iz irskimi prostovoljci, ki si jih je rimska vlada udinjala, ima Lamoriciere malo veselja, ker že dvakrat v Jakinu in Rimu so zlo razsajali.

Turško. V Sirii se godijo s kristjani tako grozne reči, da je francozka vlada, za njo pa tudi angležka poslala na ladijah nekoliko armade v Barut, ki naj bi konec storila kervoločnemu početju v teh krajih, ki se je že o binkoštih začelo, ako od turške vlade poslani minister Fuad paša divjih Drusov ne bo ukrotil. Pisma iz Saide pripovedujejo, da 50 vasí, v kterih Maroniti (tako je ime tukajšnim katoliškim kristijanom) prebivajo, je že oropanih in sožganih, sila veliko ljudí pa je pomorjenih; celó ženam in otrokom ne prizanašajo grozoviti Drusi, ki so po veri Turki. Po več dní ležé pomorjeni, ako jih niso psi požerli, po ulicah in potih, da se je kuge bati. Bravcom, kterim ni ta dežela znana, povemo, da je Sirija tista zlo gorata dežela v Azii, o kteri sv. pismo večkrat govorí; tù je gora Libanon, reka Jordan, jezero Genezaret itd., južni del Sirije je tako imenovana stara Palestina. Dežela ta, kakor vse svete dežele, je pod oblastjo turško; leta 1833 jo je dobil Mehmed Ali, namestni kralj egiptovski, proti temu v svojo last, da je davšino za njo plačeval; dokler je Mehemed Ali tù vladal, je bilo veliko bolj varno za kristjane; sedaj pa, ko je Sirija spet turška, se godijo take grozovite reči. In še zmiraj stojí Turk v versti evropejskih vladarjev! — Javeljne bo turški poslanec med temi divjaki, ki kristijana sovražijo kakor psa, kaj opravil, ker, če bi turška vlada tudi dobro voljo imela braniti kristijane, je preslaba, da bi njene ukaze ubogali podložni njeni. Tako je govoril lord Brougham o tej zadevi unidan v deržavnem angležkem zboru.

☞ Današnjemu listu je priložena 8. pôla „Občne povestnice“. Na nektere vprašanja se nam treba zdi še enkrat opomniti, da „povestnica“ je že večletna doklada Novic, ktero naročniki brez plačila dobivajo. Izdanih je bilo do letos 34 pôl povestnice starega in srednjega časa in pa 6 pôl zgodovine novega časa; letos smo začeli izdajanje povestnice s 7. pôlo novega časa. Kdor je bil ves čas naročnik Novíc, je prejel vseh poprejšnih 40 pôl brez plačila. Kdor jih pa želí kot nov naročnik zdaj prejeti, naj pošlje za vsako poprejšno pôlo 4 nove krajc., zakaj po tej ceni se prodaja povestnica v tiskarnici Blaznik-ovi.

Žitna cena

v Kranji 16. julija 1860.

Vagán pšenice domače 5 fl. 80. — banaške 5 fl. 90. — reži 4 fl. —. — ječmena — fl. —. — ovsa 3 fl. —. — prosa 4 fl. —. — ajde — fl. —. — koruze 4 fl. 36. — soršice — —

Kursi na Dunaji 17. julija.

5% metaliki 70 fl. 40 kr.	Ažijo srebra 26 fl. 10 kr.
Narodno posojilo 80 fl. 15 kr.	Cekini 6 fl. 25/10 kr.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.